

נה ע"ב-נו ע"א. מנהגי אנשי יריחו

פרק רביעי כולו עוסק במנהגים, והמשנה מביאה את מנהגם של אנשי יריחו בדינים שונים. המשנה ורבי יהודה בברייתא סוברים שכל המנהגים היו לא ראויים, אך בחלקם לא מיחו בידם חכמים, ובחלקם מיחו. רבי מאיר בברייתא סובר שבחלק מהמנהגים עשו ברצון חכמים, ובחלק מהמנהגים עשו לא ברצון חכמים (רבי יהודה דוחה דבריו בטיעון: אם מעשיהם נעשו ברצון חכמים – שכל אדם היה נוהג כך, ומדוע רק אנשי יריחו נהגו כך לעומת שאר העולם?).

המנהג	הסבר המנהג	היחס למנהג
מרכיבים דקלים כל יום י"ד בניסן	א. רבי יהודה: היו מכניסים תערובת של: הדס לח, שיכר מפירות עץ הדפנה, קמח שעורים שלא עבר ארבעים יום מטחינתו, ושופכים אותה לתוך לב הדקל (ויש בזה מראית עין של הרבה, ונעשה זה המעשה שלא ברצון חכמים). וכדי שהדקל כעת לא יתפתח על חשבון הדקלים שמסביבו בארבע אמותיו - היו שופכים תערובת זו לתוך כל אותן דקלים שמסביב, כדי שלא יתייבשו. ב. רב אחא בן רבה: לוקחים ענף צעיר שגדל בשנה הנוכחית, וסודק ענף גדול של הדקל ומכניס לתוך סדק את הענף הצעיר (לכן נקרא "כופרא דכרא", שהוא הענף הנכנס לסדק).	משנה ור"י - לא מיחו בידם. ר"מ - עשו ברצון חכמים.
כורכים את שמע	א. רבי יהודה, רבי מאיר: לא היו מפסיקים בקריאת שמע בין "שמע ישראל... ה' אחד" ל"ואהבת את ה'" (שצריך להפסיק בין "שמע" שעניינו קבלת עול מלכות שמים, לבין "ואהבת" שעניינו מצוות). ב. רבא: לא היו מפסיקים באמירת הפסוק "היום" ל"על לבבך", ומכך משמע מהפרשה שרק "היום" דבריו של ה' על לבבך, ולא למחר. ג. רבי יהודה: לא אמרו "ברוך שם כבוד מלכותו", וכרוך יחדיו את אמירת פרשיות "שמע" ו"ואהבת" (ואנו אומרים זאת, אך בלחש. מפני שכשאמרו בניו של יעקב ליעקב "שמע ישראל" ענה להם "ברוך שם כבוד". מאיך משה רבינו לא הזכיר "ברוך שם" בעת אמירתו בתורה את פסוקי קריאת שמע, לכן אומרים בלחש. וכן צריך לעשות במקום שאין מינים, כנהרדעא).	משנה ור"י - לא מיחו בידם. ר"מ - עשו ברצון חכמים.
קוצרים אין לגרוס גודשים לפני הקרבת העומר	אסור לאכול מהתבואה חדשה טרם הוקרב העומר בט"ז ניסן, וחכמים גזרו שאסור אף לגדוש את הערימה שמא יבוא לאכול תוך כדי עיסוקו בתבואה. (כל איסור קצירה קודם העומר הינו רק לתבואה שראויה לקורבן העומר, ומכיוון שתבואת העמק אינה משובחת ואינה ראויה למנחות (מנחות פה ע"א) - אין היא נכללת באיסור, ומותר לקוצרה. לכן אין לגרוס במשנה את המילה "קוצרים". רש"י. אף הגמרא מוחקת את המילה "קצירה" המופיעה בברייתא משני טעמים: א. מצינו בברייתא אחרת שרבי יהודה סובר שקצרו ברצון חכמים (מוכח שזו ברייתא לשיטת רבי יהודה מהמשכה שגדשו שלא ברצונם אך חכמים לא מחו בהם, ורבי יהודה הוא זה שסובר "מיחו ולא מיחו")? ב. היה צריך להיכתב ארבעה דברים שלא מיחו בהם: הרכבת דקל, כריכת שמע, קצירת חיטה, גדישת חיטה, והרי שנינו שלושה?).	משנה ור"י - לא מיחו בידם. ר"מ - קוצרים ברצון חכמים. גודשים שלא ברצון חכמים.
נהנו מגמזיות של [ענפים] הקדש	אבותיהם של אנשי יריחו הקדישו את הענפים הנקצצים של החרוב והשקמה למקדש (נהגו לקוצצם כל שבע שנים כדי שענפי העץ החדשים שיגדלו יהיו יותר עבים. ועשו כן מפני שבאו בעלי זרוע ונוטלים את קורות העץ בכח, לכן הקדישום שלא ייהנו מהם), לאחר שנקצצו התווספו על הקורות עצים גמזיות [ענפים], ואנשי יריחו השתמשו באותן גמזיות להנאתם. לדעת אנשי יריחו מותר להשתמש באותם ענפים, כי הם גדלו לאחר שהעץ עצמו הוקדש, והענפים שגדלו לאחר מכן לא הוקדשו. לדעת חכמים אומנם מעילה בהקדש אין באותם ענפים, אך ישנו איסור.	משנה ור"י - חכמים מיחו בידם. ר"מ - עשו שלא ברצון חכמים.
משנה: אוכלים פירות שנשרו בשבת. ברייתא: פורצים פרצות בשדותיהן כדי להאכיל עניים בבצורת בשבתות ובימים טובים.	לדעת אנשי יריחו מותר ליטול את התמרים שאינם מחוברים לעץ, ונשרו בשבת (ובברייתא מוסיפים שהיו משאירים את שדותיהם פתוחים, כדי שהעניים יוכלו ליטול את התמרים הללו). א. עולא בשם רבי שמעון בן לקיש: עסקינן בתמרים מצמרת הדקל שנשרו ונתלו בכפות תמרים אחרות, לדעת חכמים אסור, שמא יטפס על העץ ונמצא תולש כפות תמרים ועובר על איסור דאור'. לדעת אנשי יריחו מותר, מפני שאין חשש שמא יטפס על הדקל להביאם (לכ"ע מותר ליטול את התמרים הנמצאים בכפות תמרים הנמוכות, במקום שאין חשש שיטפס. ואין חוששים לאיסור מוקצה, כי התמר היה מוכן לקטיפה מבעוד יום ובעוד יום שישו הקצה אותם מדעתו לאכילה בשבת על סמך שינשרו מהדקל, או אפילו שהיו מחוברות הן היו ראויות לאכילת העורבים). ב. רבין בשם רבי שמעון בן לקיש: עסקינן בתמרים מהכפות תמרים הנמוכות, לדעת חכמים אסור משום מוקצה, שתמרים הראויות לאכילת עורבים בשבת אינן מוכנות לאכילת האדם בשבת. לדעת אנשי יריחו מותר, שכל המוכן לעורבים מוכן לאדם (ולכ"ע אסור ליטול תמרים מהכפות תמרים העליונות שמא יעלה ויתלוש).	משנה ור"י - חכמים מיחו בידם. ר"מ - עשו שלא ברצון חכמים.
נותנים פאה לירק	המשנה במסכת פאה (פ"א מ"ד) מביאה כלל מיהם החייבים בפאה: "כל שהוא אוכל (למעט ספחיו כרכום וקיצה שקשים לאכילה) ונשמר (למעט הפקר) וגידולו מן הארץ (למעט פטריות שיונקות לגידולן מהאוויר) ולקיסטן כאחת (למעט תאנים שנקטף העץ בזמנים שונים לאורך הקיץ) ומכניסו לקיום (פרט לירק, שאינו נשמר לאורך זמן)". וברור שאף אנשי יריחו הכירו את המשנה, אלא הכוונה ב"ירק" לעלי לפתות שנשמרות באוצר אגב הלפתות עצמן (האימהות). לדעת חכמים מכיוון שעיקר השמירה היא בלפת עצמה, אין בכך ששומרים את ראשי הלפת להחשיבם כ"מכניסו לקיום" (ופטור מפאה), ולדעת אנשי יריחו ראשי הלפתות נחשבים "מכניסו לקיום" אגב הלפתות, וחייבות בפאה. ולשיטתם העניים הלוקטים את הפאה פטורים ממעשרות (שפאה פטורה ממעשר, כדן פירות הפקר). נמצינו למדים שלדעת חכמים יבואו העניים הלוקטים את הפאה לא לעשר (כ"ל), ומפקיעים חיוב ראשי לפתות מהמעשרות.	משנה ור"י - חכמים מיחו בידם.

הגמרא מביאה שתי ברייתות בעניין מנהגם של אנשי יריחו בהפרשת פאה בירקות, קודם שמחו בהם חכמים:

שיטה 1	שיטה 2	שיטה 3
ת"ק בברייתא הראשונה (נותנים פאה מעלי הלפת והכרוב)	ת"ק בברייתא השנייה (נותנים פאה לעלי הלפת והכרת)	רבי יוסי ורבי שמעון בשתי הברייתות (נותנים לעלי הלפת, הכרוב והכרת)
ת"ק בברייתא הראשונה, הינו רבי שמעון (נותנים פאה לעלי הלפת והכרוב)	ת"ק בברייתא השנייה, הינו רבי יוסי (נותנים פאה לעלי הלפת והכרת)	